

SFÂNTUL NECTARIE DE LA EGHINA

Opere complete

4

MORALA CREȘTINĂ

Traducere din neogreacă de Laura Enache

Studiu introductiv de Constantin I. Cornarachi
tradus în limba română de Diana Cărburean

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

CUPRINS

Cuvânt de binecuvântare	13
Cuvânt înainte	15
Abrevieri	87
Bibliografie	89
Observații preliminare la Morala creștină	93
1. Conceptul și lucrarea Moralei creștine	93
2. Istoria cursului de Morală creștină	94
3. Izvoarele Moralei creștine	101

Partea I. Introducere în Morala creștină

Introducere

1. Definiție	105
2. Necesitatea și relația Moralei creștine cu Dogmatica	106
3. Obiectul Moralei creștine	107
4. Relația Moralei creștine cu etica filosofică	107
5. Dovedirea superiorității Moralei creștine din puterea ei formatoare	109
6. Dovedirea superiorității Moralei creștine din satisfacerea duhului și a inimii	110
7. Necesitatea revelației	111
8. Căutarea revelației	111
9. Motivul neputinței eticii filosofice	112
10. Morala fără religie nu poate să aducă roade morale	113
11. Morala trebuie să se sprijine pe religie	113

12. Despre morala neamurilor și despre morala creștină	114
13. Despre moralitatea practică fără religie	115
14. Despre religia practică fără moralitate	115
15. Că moralitatea are caracter religios	116
16. Că morala trebuie să se sprijine pe religia Revelației	116
17. Despre scopul Moralei creștine, că scopul acesteia este desăvârșirea morală a persoanelor, devotamentul acestora față de legea lui Dumnezeu și identificarea voii lor cu voia dumnezeiască, pentru a domni pe pământ Împărăția lui Dumnezeu	117
18. Despre menirea omului ca ființă rațională	118
19. Că menirea omului este să contribuie la restaurarea pe pământ a Împărăției iubirii și libertății	119
20. Că omul a fost plăsmuit ca ființă morală și că viața morală este viața potrivită omului	121
21. Că omul, fiind moral, este liber din punct de vedere moral	125
Concluzii	125

Capitolul I

Principiile morale generale

1. Concepția morală despre Dumnezeu	127
2. Dovedirea bunătății lui Dumnezeu	128
3. Despre Dumnezeu și despre însușirile Lui dumnezeiești prin care omul a devenit asemenea lui Dumnezeu	130
4. Despre omul creat după chipul lui Dumnezeu	131
5. Despre menirea omului și despre dumnezeiasca purtare de grijă față de el	132
6. Despre dumnezeiasca pronic care îndreaptă neamul omenesc spre scopul intenționat și rațional	134
7. Despre intervenția dumnezeiască	136
8. Despre dumnezeiasca pronic pentru mântuirea neamului omenesc și că Dumnezeu îndreaptă voile neamurilor pentru împlinirea voii Lui	136

9. Despre purtarea de grijă specială a lui Dumnezeu față de om	137
10. Despre mijloacele mai presus de fire ale dumnezeieștii pronii pentru desăvârșirea morală a omului	140
11. Despre modul întăririi puterilor sufletului	141
12. Despre sufletul omului și când se numește acesta duh	143
13. Despre robia trupului potrivit Sfintelor Scripturi	145
14. Că omul trebuie să lucreze pentru libertatea duhului lui	146
15. Despre principiile Moralei creștine	147
16. Despre cel mai înalt principiu moral	148
17. Despre impulsurile morale	149
18. Despre cei ce învinuiesc Morala creștină că se sprijină pe principii religioase și că așteaptă răsplătiri pentru lucrarea binelui	150
19. Principiile morale universale ale Moralei creștine	153
20. Despre legea evanghelică	159
21. Despre drepturile și îndatoririle morale	159
22. Despre legea morală naturală, adică despre legea minții noastre	160
23. Despre puterile morale sădite în om și despre intuiția sufletului	162
24. Despre independența omului	164
25. Independența omului mărturisită de Sfânta Scriptură	164
26. Despre libertatea morală a omului, că aceasta se dezvoltă prin cunoașterea adevărului	165
27. Despre libertatea morală a creștinului mărturisită din Sfintele Scripturi	167
28. Despre libertatea morală a omului, că aceasta este relativă și nu absolută precum libertatea lui Dumnezeu	169
29. Că omul are nevoie de ajutorul dumnezeiesc	170
30. Că menirea omului se arată din pornirile lui	172
31. Că pornirile nu au stăpânire asupra libertății omului, nici nu împiedică libertatea lui morală	175

32. Motivul prevalării pornirii lumesti	174
33. Despre libertatea naturală	175
34. Despre voința omului, dacă este determinată în lucrările ei de impulsuri exterioare	176
35. Despre nelibertatea morală a voinței omului și despre desăvârșita ei libertate, adică despre teoria lui Augustin și teoria lui Pelaghie	177
36. Despre teoriile filosofice și psihologice	181
37. Despre moralitate	187
38. Că moralitatea este bună	187
39. Relația moralei cu Binele suprem	188
40. Despre făpta morală	188
41. Despre cel mai înalt bine din viața omului	189
42. Despre virtutea creștină	190
43. Despre virtute, că este icoana desăvârșirii	192
44. Despre virtute și viața virtuoasă după Sfintele Scripturi	194
45. Despre modelul moral al virtuții creștine	195
46. Despre modele considerate morale în filosofia greacă	197
47. Despre răul moral, adică despre păcat	198
48. Despre păcat în general	199
49. Păcate care duc la moarte, adică păcatele de moarte	200
50. Despre prilejurile pentru păcat	201
51. Despre aprecierea gravității păcatelor	202
52. Despre predominarea firii sensibile	203
53. Despre cel mai mare rău, care este demonizarea încă din viața prezentă	205

Capitolul al II-lea

Cel mai înalt bine

1. Despre Împărăția lui Dumnezeu ca cel mai înalt bine	207
2. Despre Împărăția lui Dumnezeu pe pământ și că aceasta este relativă	209

3. Că Împărăția lui Dumnezeu este dreptate și pace și bucurie	210
4. Despre cel mai înalt bine potrivit Sfințelor Scripturi	210
5. Despre modul în care se poate realiza pe pământ Împărăția lui Dumnezeu și despre rău: ce este răul?	211
6. Relația Împărăției lui Dumnezeu cu împărăția păcatului	212
7. Despre răul suprem	212
8. Despre relația Împărăției lui Dumnezeu cu lumea	214
9. Despre optimism și pesimism	215
10. Despre legi, adică despre legea firii, despre legea rațiunii, despre legea morală și despre legea dumnezeieștii revelații	217
11. Caracteristicile legilor naturală, rațională și morală	219
12. Teorii opuse despre legi	220
13. Despre autoritatea și conținutul legii morale, adică despre legea Revelației	221
14. Despre modul lucrării legii Revelației, adică al legii iubirii	223
15. Care este motivul pentru care Dumnezeu a dat legea Revelației	224
16. Relația libertății morale cu legea Evangheliei (Despre nomism, antinomism și iezuitism)	227
17. Despre antinomismul personal și social	229
18. Despre ceea ce este îngăduit din punct de vedere moral și despre ceea ce este indiferent din punct de vedere moral	231
19. Despre pogorământul moral	233
20. Despre datoriile morale	235
21. Despre conflictul datoriilor	235
22. Despre drept	236
23. Despre drept și dreptate	236
24. Despre preceptele morale	237
25. Despre conștiință	237
26. Despre conștiința luminată și despre conștiința întunecată	239

Partea a II-a. Partea specială a Moralei creștine

Prolegomena	245
-------------------	-----

Capitolul I

Aretologia. Binele moral

1. Despre binele moral	247
2. Despre moralitate	248
3. Despre vina morală	249
4. Despre aprecierea și condamnarea faptelor morale ale altora	251
5. Despre virtute	252
6. Despre valoarea morală a virtuții	256
7. Despre valoarea religioasă a virtuții	256
8. Despre virtute în relație cu fericirea	257
9. Despre virtute în relația ei cu fericirea cerească	257
10. Despre virtuțile teologice, adică despre credință, nădejde și dragoste	258
11. Despre virtuțile morale	264
12. Despre virtuțile noetice, adică ale rațiunii, înțelepciunii, priceperii, cunoștinței, adevărului și voinței	266
13. Despre răutățile corespunzătoare. Care sunt răutățile care corespund virtuților noetice?	268
14. Despre virtuțile părții irascibile, bărbăția, răbdarea, înalta cugetare, mărinimia, cuviința, puterea și curajul	269
15. Despre virtuțile părții poftitoare, adică despre înfrânare, curăție și feciorie	273

Capitolul al II-lea

Răul moral

1. Despre răul moral sau despre păcat	279
2. Despre natura păcatului și despre gradul de vinovăție și despre deosebirea păcatelor	280
3. Despre gradul de vinovăție	281

4. Despre cele ce mișcă pe om spre păcat	282
5. Despre mândrie	284
6. Despre pizmă	290
7. Despre acedie și deznădejde	291
8. Despre poftă	291
9. Despre iubirea de argint	292
10. Despre lăcomia pânteceleului	292
11. Despre desfrâu	293
12. Păcatele care se fac din lucrarea diavolului	294
13. Relele care vin din puterea ispitelor diavolești	294
14. Despre împietrire	295

Capitolul al III-lea **Deontologia morală**

I. Viața duhovnicească	297
1. Despre căderea omului și necesitatea renașterii lui morale ...	297
2. Despre renașterea morală a omului	299
3. Datorii care decurg din legea ierurgică	301
4. Datorii care decurg din legea morală	302
5. Despre datoriile omului față de el însuși	307
6. Despre datoriile omului față de aproapele	317
II. Viața socială și familială	326
1. Datorii speciale	326
2. Datoriile omului față de viața socială	330

Scholia

Partea I. Introducere în Morala creștină	335
Cap. I. Principiile morale generale	385
Cap. al II-lea. Cel mai înalt bine	412
Partea a II-a. Partea specială a Moralei creștine	429
Cap. III. Deontologia morală	440

Anexe 449

Indice onomastic și de termeni importanți 469

Cu adevărat astfel trebuia să fie omul, fiindcă numai
 125 în asemenea ființe libere poate Dumnezeu să binevoiască,
 pentru a întemeia Împărăția libertății și a iubirii. Fiindcă
 ar fi cu neputință să fie atins scopul căutat, dacă omul nu
 ar fi o ființă personală, moral liberă și cu conștiință de
 sine, ci o creatură irațională, neliberă și fără conștiință de
 130 sine și parte a firii iraționale, ca și celelalte făpturi, și dacă
 s-ar mișca în cercul instinctual al cunoștințelor lui și al
 pornirilor lui, cele manifestate pururea ca atare periodic,
 și imediat pierdute, întru care nu ar fi nici un progres, nici
 o dezvoltare duhovnicească și nici o desăvârșire nu ar fi
 135 prezentă atât în ele însele, cât și în lucrările lor, într-o
 viață de veacuri.

Omul este cu adevărat o ființă superioară. Numai el
 nu trăiește doar pentru prezent, ci își întinde privirea
 spre viitorul cel mai îndepărtat. Numai El are sete nesfâr-
 140 șită și cercetează nesfârșitul. Numai el își scrie istoria,
 fiindcă în aceasta simte că trăiește, că își înveșnicește existența,
 pe care o dorește veșnică. Numai omul, cercetând
 creația, ajunge până la principiile/temeiurile dintâi ale
 ființelor și, cercetând viitorul, ajunge la cel mai înalt scop
 145 al creației lumii, care este Împărăția lui Dumnezeu în creație,
 întru care omul este menit să împărătească.

5. Despre menirea omului și despre dumnezeiasca purtare de grijă față de el

Fiindcă omul a fost plăsmuit să devină Dumnezeu pe
 150 pământ și să domnească peste întregul pământ, trebuia,
 ca ființă rațională și liberă moral, să se arate adevărat chip
 al lui Dumnezeu prin predominarea în el a firii duhovnicești.

Omul, fiind după chipul lui Dumnezeu¹⁸, a primit de
 la Dumnezeu partea inteligibilă și partea voitoare. Și prin

155 partea inteligibilă a devenit minte care cugetă pe Dumnezeu,
minte care se cunoaște pe sine și care caută tot adevărul și
care știe cele vechi, „cele prezente și cele viitoare”¹⁹. Prin
partea voitoare a primit cunoașterea celui mai înalt bine,
bărbăția duhovnicească, libertatea morală, iubirea frumo-
160 sului, a binelui, a adevărului și a dreptății.

      Omul, fiind după chipul lui Dumnezeu, a devenit
ființă rațională și independentă. Dumnezeu, punând în El
toate acele puteri duhovnicești prin care avea să-l arate
capabil de desăvârșire morală, „l-a pus pe el în grădina
165 cea din Eden”²⁰ pentru ca în aceasta, prin identificarea vocii
lui proprii cu voia dumnezeiască, să-și dezvolte toate puterile
morale, să fie desăvârșit în virtute și să fie învrednicit de
nemurire. Dumnezeu a pus în mâinile lui viața și moartea²¹
pentru ca omul să-și arate, ca ființă rațională, alegerea cea
170 bună, preferând viața și arătându-se prin lucrare o ființă
liberă din punct de vedere moral.

      Firea rațională a omului trebuia să triumfe în lupta ce
i se punea înaintea. Această încercare se impunea, fiindcă
omul fiind, *in potentiam* chip al lui Dumnezeu, trebuia să
175 devină astfel și *in actu*. Dumnezeu a închipuit această luptă
celor întâi zidiți prin interdicția mâncării din rodul pomului
cunoștinței binelui și a răului²². Pomul care era în grădina
raiiului era legea dumnezeiască prin care Dumnezeu cerea
de la cei întâi zidiți identificarea vocii lor cu voia dumne-
180 zeiască, pentru a se desăvârși în virtute. Cunoștința binelui era
cunoștința binelui din ascultare, adică nemurirea, iar cunoștința
răului era condamnarea la moarte din neascultare.

---

¹⁸ Vezi, Fc. 1, 27.

¹⁹ I Cor. 3, 22.

²⁰ Fc. 2, 15.

²¹ Fc. 2, 17.

²² Fc. 2, 17; 3, 3.

Pomul vieții din Rai, după lepădarea dumnezeieștii porunci, a fost pierdut de cei întâi zidiți, de aceea și Raiul
 185 nu mai era un loc corespunzător pentru cei ce păcătuiseră și
 care deveniseră oameni muritori. Pomul vieții ar fi fost
 cununa biruinței celor luptați, pentru nemurire. Rodul
 pomului vieții, odată gustat, ar fi dat nemurirea celor ce
 ar fi păzit porunca. Raiul a fost stadionul luptei, al virtuții
 190 și al desăvârșirii morale. Agonotet era Dumnezeu, atleții
 erau cei întâi zidiți, temeiul luptei, pomul cunoștinței,
 premiul virtuții pentru învingători, rodul pomului vieții.
 Atleții, înșelați de diavolul cel pizmaș, au lepădat porunca
 dumnezeiască, deși știau atunci că este mare rău lepădarea
 195 poruncii Domnului. Lupta s-a încheiat, stadionul s-a închis,
 iar cei întâi zidiți, fiind afară din Rai, se tânguiau pentru
 năvala chinurilor²³.

Bunul Dumnezeu, milostivindu-Se de făptura Lui, nu
 numai că a purtat grijă de ea, ca să nu moară repede în
 200 urma asaltului răutăților, îmbrăcându-i pe ei în tunici de
 piele²⁴, ci le-a făgăduit lor mântuirea prin sămânța femeii
 și intrarea lor din nou în Rai²⁵. Nădejdea împlinirii acestui
 dor era cea mai mare mângâiere a lor și a urmașilor lor.

6. Despre dumnezeiasca pronie care 205 îndreaptă neamul omenesc spre scopul intenționat și rațional

Dumnezeiasca bunătate care a plăsmuit pe om după
 propriul chip și asemănare, ca să-l facă pe el părtaș propriei

²³ Vezi, Sf. Andrei, Arhiepiscopul Cretei, *Canonul cel Mare*, PG 971329.

²⁴ Fc. 3, 21. Despre tunicile de piele, mă gândesc că acestea nu erau din piei de animale, nici o îmbrăcăminte nou creată, indestructibilă și durabilă, ci o plăsmuire mai materialnică a trupurilor, potrivită cu viața afară din Rai și cu menirea lor. (nota aparține Sfântului Nectarie)

²⁵ Fc. 3, 15.

bunătați și fericiri, nu l-a lepădat pe cel ce a păcătuit, nici
210 nu a condamnat sufletul lui „să vadă stricăciunea”²⁶, ci
voind renașterea lui la vremea rânduită și restaurarea lui
la vrednicia cea dintâi, a luat sufletul, devenit nemuritor
din pricina chipului lui Dumnezeu, și l-a călăuzit pe el în
215 și rațional²⁷, care este desăvârșirea lui și comuniunea cu
Dumnezeu, prin dreapta dezvoltare a părții lui inteligibile,
adică a minții, și prin sfințenia voii lui, ca să-L cugete pe
Dumnezeu ca pe Făcătorul și Plăsmuitorul lui și să vrea și
să facă pururea „voia Lui cea bună, plăcută și desăvârșită”²⁸.
220 Prin dreapta dezvoltare a minții și prin voința sfântă, omul
se va asemena cu Dumnezeu, va restaura Împărăția lui
Dumnezeu pe pământ și va împlini comuniunea și unirea
cu Dumnezeu.

Această călăuzire s-a făcut prin inspirații, prin desco-
225 periri, prin luminarea minții și prin sfințirea inimii, prin
întărirea puterilor sufletești, prin toate mijloacele dumnezeiești,
pentru ca partea cugetătoare să fie luminată și să caute
pururea adevărul, iar partea voitoare să fie ținută
mereu în iubirea binelui, partea simțitoare, care este per-
230 ceptia sufletului, care distinge efectele lucrărilor părții cu-
getătoare și voitoare, să se curețe, ca să aibă desăvârșită
sensibilitate și să simtă cele mai subtile schimbări ale părții
cugetătoare și voitoare. Dumnezeu întărește astfel pe omul
dezvoltat duhovnicește, pentru ca acesta, având desăvârșită
235 cunoaștere de sine și cunoașterea menirii lui ca ființă
liberă moral, ca ființă rațională și independentă, să fie
condus în mod liber la scopul bun și rațional, la unirea cu
Dumnezeu pe care a pierdut-o prin călcarea poruncii, făcând

---

²⁶ Fapte 2, 27.

²⁷ Vezi, Vichentie Damodos, *Compendiu de filosofie morală*, Atena, 1940, p. 40.

²⁸ Rom. 12, 2.

pururea ceea ce este bun, plăcut și desăvârșit, și să ajungă
340 la desăvârșire morală.

7. Despre intervenția dumnezeiască

Rătăcirea omului, fără dumnezeiasca intervenție, l-ar fi condus la desăvârșita distrugere, fiindcă păcatul l-ar fi dus la desăvârșita îndepărtare de Dumnezeu și în final la
345 apostazie. Omul și-a uitat menirea și „s-a asemănat dobitoacelor celor fără de minte”²⁹, dar bunul Dumnezeu i-a păstrat pentru Sine „pe cei pe care i-a cunoscut mai dinainte și mai dinainte i-a și hotărât” spre mântuire, pentru mântuirea neamului omenesc. Din Sfânta Scriptură
350 învățăm că a grăit către aceștia Dumnezeu, S-a arătat lor și i-a călăuzit pe ei³⁰. Bunul Dumnezeu în acest neam al celor ce Îl cunosc pe El a menținut comuniunea cu oamenii, le-a transmis lor darurile Duhului Sfânt și a luminat puterile lor sufletești pentru desăvârșirea lor morală și transmiterea
355 lumii cunoștinței și către cei ce șed în întunericul necunoștinței și în umbra morții³¹.

8. Despre dumnezeiasca pronie pentru mântuirea neamului omenesc și că Dumnezeu îndreaptă voile neamurilor pentru împlinirea voii Lui

360 Dumnezeu, voind să domnească Împărăția Lui pe pământ, proniază cu privire la lucrurile Lui, deci era drept și necesar ca Ziditorul și Creatorul a toate să fie și Proniatorul a toate. Dar pronia lui Dumnezeu cu privire

---

²⁹Ps. 48, 13, 21.

³⁰Sf. Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola către Efeseni*, IV, 9, PG 62, 72.

³¹Mt. 4, 16; Lc. 1, 79.